

PŘESUNY KNIH V KROMĚŘÍŽSKÉM ZÁMECKÉM KNIHOVNÍM FONDU V HISTORII

Cyril Měsíc

Stěhování knih a knihoven je celkem běžným jevem. Když jsem se však seznámil s historií knihoven umístěných v prostorách Arcibiskupském zámku v Kroměříži, připadlo mi, že se zde knihy stěhovaly přece jenom více než na jiných knihovnách – konečně to můžete posoudit sami.

Biskupskou knihovnu v kroměřížském zámku založil roku 1694 olomoucký biskup Karel II. z Lichtensteinu-Castelcorna (1664–1695), který věnoval za základ kroměřížské biskupské knihovny své vlastní knihy, přibližně o počtu 4 500 svazků. Biskup vyzval své nástupce, aby knihovnu doplňovali. Pro knihy byl určen v 2. poschodí sál s knihovními skříněmi, který se v současnosti nazývá *Stará knihovna*. Tu chtěl přestěhovat do Olomouce biskup Jakub Arnošt Lichtenstein-Castelcorn (1738–1745), ovšem jeho jmenování arcibiskupem salcburským mu v přesunu knihovny zabránilo.

Skutečně prvním (a zcela nedobrovolným) přesunem knih byl přesun v roce 1752, kdy celé druhé poschodí zámku zasáhl požár. Knihy byly zásluhou studentů piaristického gymnázia a biskupské gardy většinou zachráněny, shořel ovšem devatenáctisvazkový knihovni katalog. Zachráněné knihy pak byly uloženy a později roztříděny ve sklepě, část knih byla ale odvezena do Olomouce a již se zpět nevrátila. Knihovna byla obnovena i se studovnou v roce 1770 a knihy se vrátily zpět do nově zhotovených knihovních skříní. Zda do uspořádání knihovny zasáhl nějakým způsobem toleranční patent císaře Josefa II. (1741–1790) z roku 1781, není zcela jisté. Současné umístění dříve zakázaných knih v běžných policích by tomu však nasvědčovalo, přestože do dnešní doby jsou některé „zakázané“ knihy v knihovni skříní *Libri haeretici*, v současnosti nazývané jako skřín *Libri prohibiti*.

Další přesuny souvisejí až se zakoupením knihovny vatikánského archiváře Augustina Theinera (1804–1874) koncem šedesátých let devatenáctého století. I když pro zakoupené knihy (o počtu cca 15 000 svazků) byla upravena místnost bývalého archivu manských soudů (dnes *Nová knihovna*), část knih se ocitla v tzv. *Předsiní Staré knihovny*, kde předtím knihy nebyly. Došlo však také k zařazení některých knih do původního zámeckého fondu, přestože jinak byla snaha mít oba existující fondy odděleně.

Knihovnik František Hrbáček (1887–1915) zřídil v době svého působení tzv. nouzovou knihovnu, kde přesunul duplikáty knih, ale rovněž nezpracované knihy a brožury a některé koupené knihy. Protože to bylo v místnosti bývalé Lesní správy, je do dnešní doby knihovna nazývána *Lesní knihovnou*. V roce 1915 bylo na zámku v knihovnách přibližně 39 000 knih. Knihovnik Dr. Antonín Breitenbacher (1915–1937) v roce 1932 vyčlenil některé grafické alba a knihy z knihovního fondu do sbírky grafiky, jednalo se o desítky knih. Jeho nástupce Dr. Alois Richter (1937–1946) založil knihovnu v místnosti za Manským sálem, hodně využitou později. Za druhé světové války byly nejcennější knihy a knihy z hlediska nacistů politicky závadné speciálně uschovány, knihy našich významných vlastenců byly většinou dány do 2. řady, aby nebyly příliš vidět. Ke konci války byly knihy ze Staré knihovny (z obav před možným poškozením při bojích) na doporučení Dr. Richtera uloženy ve sklepě a po skončení 2. sv. války se opět postupně vracely zpět. Dokazují nám to zápisy v knihovních skříních i dokument v olomoucké pobožce Zemského archivu Opava.¹

K velkému pohybu knih došlo po roce 1948. Na zámek se dostaly konfiskované knihy,² které byly dány do tzv. *Lesní knihovny*, knihovny za Manským sálem a také do pohostinských pokojů ve 2. poschodí. Zámek byl i se sbírkami zestátněn v roce 1950. Od roku 1952 byla zámecká kroměřížská knihovna ve správě Universitní knihovny v Olomouci a lze předpokládat, že některé konfiskované knihy byly přesunuty do Olomouce, podrobné materiály k tomuto období nejsou. Zbylé konfiskované knihy byly umístěny převážně do *Lesní knihovny* a do místnosti, kde dříve byly trezory numizmatické sbírky, odtud tedy název *Trezorová knihovna*. Některé knihy byly podle rozhodnutí knihovníků zařazeny i do Staré a Nové knihovny a tím došlo k promíchání knih – opět nejsou přesné informace, co ke kterému přesunu knihovníky vedlo. Byla zřízena tzv. *Příruční knihovna*, poskládaná z odborné literatury ze všech knihoven zámku a ta byla umístěna v badatelně. V období po roce 1950 také došlo k několika přesunům rukopisů a prvotisků, opět bez podrobnějších záznamů. Rovněž některé knihy byly do roku 1989 přesunuty a jediným důkazem pro to jsou starší, přeškrtnuté signatury v knihách. Posledním větším přesunem bylo přemístění tzv. Lesní knihovny o počtu 15 000 knih z prvního poschodí zámku do druhého v roce 2007 – tím zřejmě větší přesun knih končí. V současnosti má knihovna zhruba 61 000 knih, z toho 436 rukopisů a 173 rukopisů. Domnívám se, že k menším přesunům knih dojde i v budoucnu.

¹ ZAO – Olomouc, fond AO, ÚŘAS, karton č. 3384, inv. č. 24028, sign. LR5/3.

² Např. knihovna Arcibiskupského gymnázia, některé církevní knihovny...

Použitá literatura:

- Měsíc, Cyril: Zámecká knihovna Arcibiskupského zámku a zahrad v Kroměříži. In: Mašek, Petr. *Zámecké knihovny ve Zlínském kraji*. Petr Mašek a kolektiv. Vyd. 1. Zlín: Krajská knihovna Františka Bartoše, 2008, s. 20–47.
- Vlčková-Butulová, Iva: Karel z Lichtenšteina-Kastelkornu (1624–1695) a založení zámecké knihovny v Kroměříži.. In: *Príspevky ke starší české literatuře na Moravě III*, Blansko 1967–1968, s. 28–31.
- Vlčková-Butulová, Iva: Dějiny zámecké knihovny v Kroměříži v letech 1700–1752. *Vlastivědný věstník moravský*, roč. XXII, č. 2, 1970, s. 164–173.
- Vlčková-Butulová, Iva: Zámecké knihovna v Kroměříži v letech 1752–1850. *VVM*, roč. XXIII, č. 3, 1971, s. 352–367.
- Vlčková-Butulová, Iva: Dějiny zámecké knihovny v Kroměříži od roku 1850 až po dnešek. *VVM*, roč. XXVIII, č. 1, 1976, s. 46–56.

Obrazová příloha:

Stěhování knih